

วาทกรรมชายแดน

Border Discourses

โสเกี อุ่นะยา¹ / Sopee Unthaya

บทคัดย่อ

วาทกรรมชายแดนให้ความหมายต่อพื้นที่ ผู้คน ปฏิบัติการ และสิ่งต่างๆ ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดมุกดาหารที่มีเอกลักษณ์ เชื่อมโยงให้เกิดความเข้าใจในวิถีชีวิตวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนชายแดน โดยสร้างขึ้นจากวัตถุประสงค์เพื่อ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การค้าขาย และส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ผ่านกลวิธีการใช้ภาษาและปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้เมืองมุกดาหารเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวและการค้าขายในบริบทความหลากหลายของผู้คนในพื้นที่ชายแดน ซึ่งอาจนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในเชิงนโยบายรัฐเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ชายแดนไทย-ลาวได้ต่อไป

คำสำคัญ: วาทกรรม พื้นที่ชายแดนไทยลาว มุกดาหาร

Abstract

Border discourses assign a particular meaning to an area, people, and practices. The Mukdahan border has its own uniqueness which creates a way to understanding traditional lifestyles and border community relations. Border discourses originated to promote tourism and commerce and to encourage relationships, language strategies, and other related actions among neighboring countries. Consequently, Mukdahan has become a city of tourism and commerce, with the context of diverse groups of people residing at the border. Such a context might be used as a guideline for government policy-making in order to enhance understanding and bring about positive relations, which will lead to cooperative development on the Thai-Lao border.

Keywords: Discourses, Thai-Lao borderland, Mukdah

¹ อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทนำ

จังหวัดมุกดาหารเป็นพื้นที่ชายแดนระหว่างประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นเมืองชายแดนที่มีความสำคัญทางการเมือง เศรษฐกิจ การค้า การท่องเที่ยว อุตสาหกรรม การศึกษาและอื่นๆ มากมาย ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ของผู้คนที่หลากหลาย การให้ความหมายพื้นที่ชายแดนของผู้คนที่เกี่ยวข้องและอาศัยอยู่ในพื้นที่ รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ในสังคมจึงแตกต่างกันไปตามบริบท โดยเฉพาะในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งมีเรือข้ามฟาก และสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 เชื่อมโยงผู้คนสองฝั่งแม่น้ำโขงให้เดินทางไปมาหากันได้อย่างสะดวกสบาย บริเวณชายแดนแห่งนี้จึงมีผู้คนปะทะปฏิสัมพันธ์และอาศัยอยู่ร่วมกันมาก ทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล สังคม และประเทศชาติ เชื่อมโยงชาวไทย ชาวลาว ชาวเวียดนามและอื่นๆ ให้มีความสัมพันธ์สืบเนื่องต่อกันมายาวนาน

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมจำเป็นต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยว เพื่อให้การอยู่ร่วมกันนั้นมีลักษณะยาวนาน สิ่งยึดเหนี่ยวที่สร้างร่วมกันขึ้นมา ส่วนใหญ่จะปรากฏเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมแบบต่างๆ เช่น ภาษา ความเชื่อ ค่านิยม ธรรมเนียมปฏิบัติ วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ ระบบภูมิปัญญา กฎระเบียบ ฯลฯ (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 22) ซึ่งมีนัยสำคัญต่อการทำความเข้าใจพื้นที่ชายแดน วัฒนธรรมเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และระหว่างรัฐชาติที่มีพรมแดนติดต่อกัน วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนที่อยู่เบื้องหลังความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการเมืองข้ามพรมแดนของรัฐชาติ หากปราศจากความเข้าใจต่อประเด็นทางด้านวัฒนธรรม อาจเป็นเหตุปัจจัยที่สร้างความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ได้โดยง่าย (ยศ สันตสมบัติ, 2551: 46-47) เช่นเดียวกับการศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ชายแดนจังหวัดมุกดาหาร อาจเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้ทราบถึงการให้ความหมายพื้นที่ชายแดนของผู้คนที่อาศัยมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันบนพื้นที่ชายแดนไทย-ลาวได้ ดังเช่น Wilson and Donnan (2002: 3-6) ที่มองว่า ชายแดนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นพื้นที่ที่ต่อรองได้ทั้งระดับปฏิบัติการและระดับ

การนิยามความหมายต่อกิจกรรมต่างๆ ในท้องถิ่น ผู้คนในพื้นที่ชายแดนสามารถต่อรอง และให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการเป็นสมาชิกของชาติและรัฐได้

นอกจากนี้การทำความเข้าใจการใช้ภาษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม อันเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม ที่ใช้ภาษาในความหมายที่หลากหลาย เพื่อวัตถุประสงค์ในบริบทที่แตกต่างกันไป จึงต้องมองภาษา ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคมที่ผูกติดอยู่กับวิถีชีวิตของผู้ใช้ภาษา ดังคำอธิบายของวิทต์เกินสไตน์ (Wittgenstein, 1992: 8) ว่า ภาษาคือรูปแบบของชีวิตที่หลากหลาย เมื่อพูดถึงภาษาก็ต้องพูดถึงวิถีชีวิตของคนในภาษานั้นไปพร้อมๆ กันด้วย (language as forms of life ... To imagine a language means to imagine a form of life)

วาทกรรมเป็นมากกว่าเรื่องราวของภาษาหรือคำพูด แต่มีภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม(discursive practices) ซึ่งรวมถึงจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่า และสถาบันต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ด้วย พูโกต์กล่าวว่าไว้อย่างชัดเจนว่า วาทกรรมถูกสร้างขึ้นมาจากความแตกต่างระหว่างสิ่งที่สามารถพูดได้ อย่างถูกต้องในช่วงเวลาหนึ่ง (ภายใต้กฎเกณฑ์และตรรกะชุดหนึ่ง) กับสิ่งที่ถูกพูดอย่างแท้จริง สนามของวาทกรรมในขณะใดขณะหนึ่งก็คือกฎเกณฑ์ว่าด้วยความแตกต่างนี้ ฉะนั้นวาทกรรมจึงสร้างสรรพสิ่งต่างๆ ขึ้นมา ภายใต้กฎเกณฑ์ที่ชัดเจนชุดหนึ่ง กฎเกณฑ์นี้จะเป็นตัวกำหนดการดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลง หรือการเลือนหายไปของสรรพสิ่ง นั่นคือควบคู่ไปกับสรรพสิ่งต่างๆ ที่สังคมสร้างขึ้น ยังมีการสร้างและการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ถูกพูดถึงโดยวาทกรรมอีกด้วย (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545: 21-32) ภาษาจึงเป็นส่วนสำคัญในวาทกรรม เพราะภาษาเป็นเครื่องมือที่ถูกใช้ในการกำหนด เพื่อให้มีความสำคัญ และสร้างความสำคัญของสิ่งต่างๆ โยงโยให้เห็นความสัมพันธ์ของผู้คนที่หลากหลายในสังคม ก่อให้เกิดความเข้าใจในปรากฏการณ์ต่างๆ ได้

วาทกรรมเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของมนุษย์ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และต่างก็มีผลกระทบซึ่งกันและกัน หรือที่เรียกว่าความสัมพันธ์เชิงวิภาษวิธี (dialectic relationship) ในแง่นี้ก็คือ วาทกรรมเป็นการกระทำที่คนปฏิบัติต่อโลก

ต่อคนอื่นซึ่งกันและกัน โดยวาทกรรมอยู่ในรูปตัวแทนทางความคิดที่ผ่านทางภาษา และสัญลักษณ์ (กฤษดาวรรณ หงส์ถาวรภ, 2549: 8)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวาทกรรมบนพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว เขตเทศบาลเมืองจังหวัดมุกดาหาร ในประเด็นกลวิธีการใช้ภาษาของวาทกรรม การให้ความหมายสรรพสิ่งต่างๆ ของวาทกรรม และผลกระทบของวาทกรรมที่มีต่อคนในชุมชนบนพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์ เชิงวิพากษ์ และแนวคิดพื้นที่ชายแดน มาเชื่อมโยงเป็นแนวทางในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในวาทกรรมชายแดน จะทำให้เข้าใจในวิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คนหลากหลายที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนได้ นอกจากนี้ การเข้าไปในพื้นที่เพื่อทำความรู้จัก สังเกต ไปร่วมประเพณีพิธีกรรม กิจกรรมต่างๆ รับฟังและทำความเข้าใจกับเสียงของผู้คนในชุมชนบนพื้นที่ชายแดน การพูดคุยสนทนา เล่าเรื่อง อธิบาย ตอบโต้หรือต่อสู้ ต่อรอง กับอำนาจ และอิทธิพลต่างๆ ด้วยภาษา และปฏิบัติการในวิถีชีวิตประจำวันของเขาในสังคม ในบริบทต่างๆ ต่อการปฏิสัมพันธ์ในชุมชน และคนอื่นๆ อาจนำไปสู่การทำความเข้าใจ เพื่อแก้ไขปัญหาหรือลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ตลอดจนนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายรัฐ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อันจะนำไปสู่ความร่วมมือกันในการพัฒนาพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว ส่งเสริมศักยภาพของชุมชนชายแดน ช่วยแก้ไขปัญหาลดความขัดแย้งต่างๆ ประยุกต์ใช้แนวคิดของคนในชุมชนชายแดนไทย-ลาว นำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ เสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน ส่งเสริมความสัมพันธ์ภายในประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปในอนาคต

วาทกรรมชายแดน

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2545: 19-42) กล่าวว่า อาจารย์สมเกียรติ วันทะนะ แห่งคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นนักวิชาการไทย

คนแรกที่ใช้คำภาษาไทยว่า “วาทกรรม” แทนคำว่า “Discourse” ในภาษาอังกฤษ และถือเป็นคณูปการที่สำคัญต่อวงวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ของไทย กล่าวถึงวาทกรรมกับการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse and Discourse Analysis) สรุปได้ว่า วาทกรรมมิได้หมายถึงภาษา คำพูด หรือถ้อยแถลงอย่างที่มีคนนิยมเข้าใจกันเท่านั้น แต่จะใช้ในความหมายแบบเดียวกันกับที่มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) นักคิด นักเขียน และนักปรัชญาชาวฝรั่งเศสใช้ในงานศึกษาชุดหลังของเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา กล่าวคือ วาทกรรมหมายถึงระบบ และกระบวนการในการสร้าง ผลิต (constitute) อัตลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) พัฒนาต่อเนื่องจากภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เห็นเช่นเดียวกันว่า สามารถนำวิธีการทางภาษาศาสตร์มาใช้วิเคราะห์ความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่แฝงอยู่ในตัวบทซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวาทกรรม แต่เนื่องจากวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มุ่งศึกษาวาทกรรมในฐานะกระบวนการทางสังคม จึงเน้นการวิเคราะห์บริบทสังคมควบคู่ไปด้วย (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 30)

อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์วาทกรรมในครั้งนี้ จะไม่ศึกษาในความหมายที่ยกให้วาทกรรมมีอำนาจสูงสุด ในฐานะที่เป็นตัวกำหนดหรือสร้างความหมายและการดำรงอยู่ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่จะมีพื้นที่ให้กับโลกแห่งความเป็นจริง เสียงของผู้คนในพื้นที่ชายแดน และบริบทอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งสามารถมีปฏิกริยาตอบโต้ ต่อต้าน ไม่เห็นด้วย ขัดขึ้น หรือส่งเสริมวาทกรรมได้ด้วย

วาทกรรมเป็นถ้อยคำ กลุ่มคำ หรือข้อความที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆอันเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิต การปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมโต้ตอบซึ่งกันและกัน สร้างความหมาย กำหนด และควบคุมความรู้ความคิด ผ่านการเลือกใช้องค์ประกอบทางภาษา มีปฏิบัติการที่ส่งผลกระทบต่อบุคคล และสังคม เช่น จัดระเบียบ ปิดกั้น ปิดกั้น ต่อสู้ ต่อรอง ฯลฯ

ชายแดนเป็นพื้นที่ที่เราไม่เพียงแต่เห็นอำนาจและข้อจำกัดของชาติ แต่เรายังเห็นความสัมพันธ์ ความขัดแย้ง และการอำนวยความสะดวกในฐานะที่ อาณาบริเวณนี้หลากลับไปด้วยปฏิบัติการทางวัฒนธรรมของผู้คนจำนวนมากที่มี ประวัติของการย้ายถิ่น พลัดถิ่น ข้ามรัฐชาติ อาณาบริเวณชายแดนเป็น พื้นที่ใน ระหว่าง ซึ่งมีมิติทางวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ (เดชา ตั้งสีฟ้า, 2551: 306-307) ชายแดนไม่ใช่เส้นที่ขีดไว้อย่างตายตัวเพื่อให้คน สิ่งของ หรือความคิด ข้ามไปข้าม มาแต่ชายแดนไม่ว่าจะเป็นชายแดนของอะไรก็ตาม ถูกขยับ ถูกลบ และถูกขีดใหม่ อยู่เสมอๆ ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในแต่ละสถานที่และเวลา พื้นที่ ชายแดนจึงมีความหมายที่หลากหลายและแบ่งออกเป็นหลายลักษณะ แต่ละลักษณะ ไม่ได้แบ่งแยกอย่างชัดเจน มีการทับซ้อนกันอยู่ ความหมายของพื้นที่ชายแดน จึงเลื่อนไหลไปตามระยะเวลา อำนาจ สังคม บริบทแวดล้อมและความเคลื่อนไหว ของผู้คนที่เกี่ยวข้อง ผ่านอำนาจ การต่อสู้ต่อรอง กิจกรรมต่างๆ ในวิถีชีวิตของผู้คน ในชุมชน ในบทความนี้จะศึกษาวาทกรรมในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว เขตเทศบาล เมือง จังหวัดมุกดาหาร

กลวิธีการใช้ภาษาในวาทกรรมชายแดน

ภาษามีได้เป็นเพียงเครื่องมือในการสื่อสารที่เป็นกลางเท่านั้น แต่ภาษาคือ การแสดงออกของชีวิต และวิถีการดำรงอยู่ของผู้คนที่ใช้ภาษานั้น ภาษาเป็น มากกว่าภาพแสดงหรือตัวแทนโลกแห่งความเป็นจริงเชิงวัตถุ ภาษาสร้างความ เข้าใจ สร้างการรับรู้ร่วมให้กับคนที่ใช้ภาษานั้นๆ ภาษาจึงเป็นเรื่องของการกระทำ เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต และจำเป็นต้องนำมาศึกษาเพื่อให้เห็นปรากฏการณ์ความ เคลื่อนไหวในสังคมอีกด้วย การใช้ภาษาจึงมิได้มีความหมายตายตัว แต่มีความ หมายแตกต่างกันไปตามบริบท หรือสถานการณ์ที่สะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ต่างๆ ที่แฝงไว้ด้วยเจตนา ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ฯลฯ ซึ่งแสดงออกในรูปแบบของ วาทกรรมที่มีใช้กันเพียงรูปภาษา หรือถ้อยคำที่นำมาเรียงร้อยต่อกันเท่านั้น

จากการศึกษาเอกสารของทางราชการ วารสารประชาสัมพันธ์ของจังหวัดมุกดาหาร วารสารประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองจังหวัดมุกดาหาร คำบรรยายประกอบภาพศิลปะ-หัตถกรรม วัตถุโบราณ ในหอแก้วมุกดาหาร ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์จังหวัดมุกดาหาร ป้ายประกาศ ป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่และกิจกรรมในช่วงเวลา และเทศกาลต่างๆ ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดมุกดาหาร รวมทั้งคำพูดอันเป็นที่ยอมรับ รับรู้ร่วมกันของคนในชุมชนชายแดนจังหวัดมุกดาหารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชายแดน และมีผลกระทบต่อผู้คนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดมุกดาหาร ปรากฏว่าพบวาทกรรมชายแดนจำนวน 19 ข้อความคือ คำขวัญจังหวัดมุกดาหาร เจ้าพ่อฟ้ามงเมือง เจ้าแม่สองนางพี่น้อง ตำนตรวจคนเข้าเมือง ตลาดอินโดจีน ประตูสู่อินโดจีน ประเพณีแข่งเรือไทย-ลาว มุกดาหาร-สะหวันนะเขต ประเพณีสงกรานต์สองฝั่งโขงสามแผ่นดิน มหานทีแห่งเอเชีย เมืองสำราญชายโขง พญานาคพิริตข้าน้ำนอง พิธีทำบุญตักบาตรสามแผ่นดิน วันเดียวเที่ยวสามแผ่นดิน วันเปิดพรมแดน สายธารอารยธรรม สายน้ำแห่งอุษาคเนย์ สิงห์สองฝั่ง สุดแดนสยาม

วาทกรรมชายแดนมีกลวิธีในการใช้ภาษาที่หลากหลายเพื่อสื่อความหมายไปยังผู้รับสารคือ ผู้อ่าน ผู้ฟัง ซึ่งเป็นคนที่อาศัยในพื้นที่ชายแดนจังหวัดมุกดาหาร นักท่องเที่ยว นักธุรกิจ ฯลฯ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ รวมทั้งผู้ที่เดินทางผ่านไปมาและคนทั่วๆ ไป ให้เกิดความเข้าใจตามวัตถุประสงค์ของผู้สื่อสารที่สร้างวาทกรรมนั้นขึ้นมา

กลวิธีการใช้ภาษา

ภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกันระหว่างมนุษย์ ทำหน้าที่ส่งความรู้สึกนึกคิดจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร การสื่อสารจะประสบความสำเร็จหรือไม่ั้น ผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องมีความเข้าใจในเครื่องมือสื่อสารหรือภาษาตรงกัน มีความเข้าใจในกลวิธีการใช้ภาษา การใช้คำ ข้อความ ประโยคและสำนวนซึ่งจะถ่ายทอดสิ่งที่ผู้ต้องการสื่อให้ประสบผลสำเร็จ

ภาษาที่จะสื่อให้เกิดความหมายย่อมประกอบไปด้วยข้อความ ซึ่งเกิดมาจากการนำคำมาเรียงกันให้ได้ความ ผู้สื่อความต้องรู้จักเลือกคำมาใช้ให้เหมาะสม รู้ลักษณะของคำสองประการคือ คำที่เป็นรูปธรรม (Concrete) เป็นคำที่กล่าวแล้ว

เห็นรูปเห็นตัวตน มีคำแสดงภาพ (Picture Word) และคำแสดงอาการ (Action Word) คำที่เป็นนามธรรม (Abstract) คือคำที่กล่าวแล้วทำให้เกิดความรู้สึก ส่วนการใช้คำต้องใช้ให้ถูกต้องตามความหมาย ตามระเบียบของภาษา ระดับของคำ ควรคำนึงถึงความไพเราะงดงาม ใช้คำให้มีน้ำหนัก มีความเหมาะสม การใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การพูดและการเขียนประสบผลสำเร็จ จึงควรทราบถึงกลวิธีการใช้ถ้อยคำ ดังนี้ เลือกใช้คำให้ตรงกับระดับของภาษาเพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ใช้คำให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทยและตำแหน่งหน้าที่ของคำ เลือกใช้คำให้ตรงกับความหมาย เรียงลำดับคำหรือพยางค์ให้ถูกต้อง ไม่ควรใช้คำใดคำหนึ่งซ้ำๆ ในการเขียนมากจนเกินไป ไม่ควรใช้คำฟุ่มเฟือยหรือคำซ้ำซ้อนโดยไม่จำเป็น ไม่ควรใช้คำภาษาต่างประเทศโดยไม่จำเป็นนอกจากเป็นศัพท์ทางวิชาการ หลีกเลี่ยงคำที่ให้ความรู้สึกไม่ดีต่อผู้อื่น (สุจิต ชัดติยะ, 2551: 25)

กลวิธีการใช้ภาษาถือว่าเป็นความสามารถและศิลปะเฉพาะของผู้ส่งสาร ซึ่งต้องผ่านประสบการณ์การฝึกฝนมาพอสมควร การใช้ภาษาที่เหมาะสมจะเป็นเสน่ห์และอัตลักษณ์ที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะของผู้ส่งสาร ตลอดจนทำให้ประสบความสำเร็จในการสื่อสารแต่ละครั้งอีกด้วย

วาทกรรมชายแดนทั้ง 19 ข้อความ มีกลวิธีในการใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายมีความหมายตรง ใช้ภาษาเหมาะสมกับผู้รับสารและกาลเทศะ ใช้ภาษาถูกต้องตามหลักภาษา และใช้ภาษาอย่างมีศิลปะ

วาทกรรมชายแดนที่มีกลวิธีในการใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายมีความหมายตรงคือ วันเดียวเที่ยวสามแผ่นดิน ด้านตรวจคนเข้าเมือง วันเปิดพรมแดน เจ้าแม่สองนางพี่น้อง เจ้าพ่อฟ้ามุงเมือง พญานาค วาทกรรมดังกล่าวเป็นวาทกรรมที่ใช้กลวิธีการใช้คำให้ตรงกับความหมาย ผู้รับสารซึ่งเป็นผู้ฟังและผู้อ่านจะเกิดความเข้าใจได้ทันที

การใช้ภาษาให้เหมาะสมกับผู้รับสารและกาลเทศะ เป็นกลวิธีในการใช้ภาษาที่คำนึงถึงผู้รับสาร เวลาและสถานที่ หรือสภาพแวดล้อมเป็นหลัก เพื่อให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจเรื่องราวที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อได้ตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร วาทกรรมชายแดนที่มีกลวิธีในการใช้ภาษาเหมาะสมกับผู้รับสารและกาลเทศะคือ สุดแดนสยาม ตลาดอินโดจีน ประเพณีแข่งเรือไทย-ลาว มุกดาหาร-สะหวันนะเขต พิธีทำบุญตักบาตรสามแผ่นดิน

วาทกรรมที่มีลักษณะการใช้ภาษาถูกต้องตามหลักภาษาคือ ด้านตรวจคนเข้าเมือง มีกลวิธีการจัดเรียงลำดับถ้อยคำถูกต้องตามหลักภาษาไทย ถูกต้องตามโครงสร้างของประโยคซึ่งประกอบไปด้วยภาคประธานและภาคแสดง วาทกรรมชายแดนที่มีกลวิธีการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะ ได้แก่ คำขวัญจังหวัดมุกดาหาร

“หอแก้วสูงเสียดฟ้า ภูผาเทิบแก่งกะเบา แดงเผ่าชนพื้นเมือง ลือเลื่องมะขามหวาน กลองโบราณล้ำเลิศ ถิ่นกำเนิดลำผญา ตระการตาชายโขง เชื่อมโยงอินโดจีน”

และกลุ่มคำอื่นๆ ดังนี้ วันเดียวเที่ยวสามแผ่นดิน พิธีช้างนำหนอง ประเพณีสงกรานต์สองฝั่งโขงสามแผ่นดิน สายธารอารยธรรม สายน้ำแห่งอุษาคเนย์ มหานทีแห่งเอเชีย ประตูล้านอินโดจีน เมืองแฝดสาม เมืองสำราญชายโขง สิงห์สองฝั่ง

กลวิธีการใช้ภาษาจากวาทกรรมชายแดนมีหลากหลายลักษณะ กลวิธีที่พบมากที่สุดคือ การใช้ภาษาอย่างมีศิลปะซึ่งเป็นความเชี่ยวชาญในกลวิธี ตลอดจนสไตล์หรือลีลาในการสื่อสารของผู้ส่งสารแต่ละคนที่จะทำให้ผู้รับสารประทับใจในสารนั้นๆ ความรู้ในหลักเกณฑ์การใช้ภาษา การใช้คำ การใช้ประโยค เป็นเสมือนโครงสร้างทางกายภาพของการส่งสารเป็นองค์ประกอบที่ทำให้สารก่อรูปร่างขึ้นมาได้ ส่วนศิลปะการใช้ภาษาเป็นกลวิธีที่จะมาช่วยเสริมแต่งให้วาทกรรมชายแดนดังกล่าวมีความงดงาม สละสลวย ประทับใจ สามารถนำไปใช้สื่อสารเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

แนวทางวิเคราะห์ในลักษณะนี้จะสามารถบอกได้ถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับภาษาในแง่ที่ว่าในสังคมมีอิทธิพลต่อการผลิตภาษาอย่างไร กลวิธีทางภาษาแบบใดที่ถูกเลือกใช้และเมื่อใช้ไปแล้วกลวิธีนั้นช่วยให้คนสามารถสื่อสารกับสังคมนั้นได้อย่างไร ดังนั้นประโยชน์ของการวิเคราะห์ระดับนี้คือ จะสามารถดึงข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของวาทกรรมนั้นๆ ได้ การวิเคราะห์นี้จะสามารถทำให้คนมีความรู้เท่าทันการหาประโยชน์จากภาษาได้นั่นคือการที่คนใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อประโยชน์ใด และกลวิธีนั้นช่วยเน้นหรือช่วยให้การหาประโยชน์จากภาษาได้หรือไม่อย่างไร (สวาทิรี คทวณิช, 2549: 43-45)

การวิเคราะห์หลักวิธีการใช้ภาษาจากวาทกรรมชายแดนทำให้เห็นถึง วิธีการประกอบสร้างวาทกรรมให้มีความสละสลวย ประทับใจ นำไปใช้สื่อสารประชาสัมพันธ์ ภาพลักษณ์ของจังหวัด และปฏิบัติการของผู้คนในพื้นที่ชายแดน เพื่อสนับสนุน เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านได้เป็นอย่างดี

การสื่อความหมายจากวาทกรรมชายแดน

วาทกรรมในความหมายเชิงภาษาศาสตร์หมายถึง ภาษาเหนือระดับประโยค เป็นภาษาระดับข้อความซึ่งมีเอกภาพเชิงความหมายและความสมบูรณ์ในตัวเอง เป็นภาษาพูดและภาษาเขียนในบริบทสถานการณ์จริง มีเจตนาหรือจุดมุ่งหมายในการใช้ภาษาของผู้ใช้และความรับรู้ของผู้รับกำกับอยู่ด้วย วาทกรรมในแง่ภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์หมายถึง กระบวนการและปฏิบัติการทั้งหมดที่สังคม ภาษา และสื่อซึ่งเป็นบริบทของภาษามีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบซึ่งกัน และกันในเชิงสะท้อนภาพ สร้างความหมายกำหนดและควบคุมความรู้ ความคิด ผ่านการเลือกใช้ (syntagmatic combination) องค์ประกอบของภาษา ตลอดจนผลิตซ้ำ ตอกย้ำ ตามนัยยะนี้ สรุปได้ว่า การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ ประกอบจากสามมิติคือ มิติบรรยายความ มิติตีความ และมีอธิบายความ (สรณี วงศ์เบญจจักษ์ และคณะ, 2547)

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ ตำนาน นิทาน เอกสารที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์คนในชุมชน การสังเกตและการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน พบว่ามีวาทกรรมชายแดนให้ความหมายต่อพื้นที่ ผู้คน ปฏิบัติการ และสิ่งต่างๆ บนพื้นที่ชายแดน ดังต่อไปนี้

(1) วาทกรรมชายแดนให้ความหมายพื้นที่ที่เป็นอัตลักษณ์จังหวัดมุกดาหาร

- มุกดาหารเป็นเมืองที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ จากวาทกรรมคำขวัญประจำจังหวัด

- เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว วาทกรรมที่ให้ความหมายว่าเมืองมุกดาหารเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีจำนวนสองข้อความ คือ วันเดียวเที่ยวสามแผ่นดิน และเมืองสำราญชายโขง

- มุกดาหารเป็นเมืองชายแดน วาทกรรมที่ให้ความหมายว่ามุกดาหารเป็นเมืองชายแดนคือ สุดแดนสยาม ตำนตรวจคนเข้าเมือง วันเปิดพรมแดน

- มุกดาหารเป็นเมืองที่เชื่อมโยงประเทศสามประเทศในอินโดจีน เมืองมุกดาหารมีเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงประเทศไทย ลาว เวียดนาม และพม่า วาทกรรมที่ให้ความหมายนี้คือ ประตูสู่อินโดจีน และ ตลาดอินโดจีน

การสื่อความหมายอันเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร ส่งผลให้พื้นที่ชายแดนมีความน่าสนใจ ทำให้นักท่องเที่ยวอยากมาเที่ยวดังเช่น คำบอกเล่าของนักท่องเที่ยวคนหนึ่งที่แสดงความคิดเห็นต่อคำขวัญจังหวัดมุกดาหารว่า

“อ่านแล้วชอบนะ ฉันเลือกมาเที่ยวที่มุก ส่วนหนึ่งก็มาจากคำขวัญ และคำบอกเล่าของคนที่เคยมา ฉันคิดว่าในคำขวัญจะบอกลักษณะที่น่าสนใจของจังหวัดให้อยากมาเที่ยวที่นี่”

(2) วาทกรรมชายแดนให้ความหมายประเพณี

การตั้งชื่อประเพณี งานทำบุญ หรือเทศกาลต่างๆ ซึ่งเป็นปฏิบัติการของคนในชุมชน เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นวาทกรรมที่แสดงปฏิบัติการของคนในชุมชนที่ต่อรองกับการขีดกันเขตแดนระหว่างประเทศแต่ไม่ได้ขวางกั้นความสัมพันธ์ของคนชายแดนที่มีประเพณีร่วมกัน ให้ความหมายต่อประเพณีในการเชื่อมความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน คือ ประเพณีแข่งเรือออกพรรษาไทย-ลาว มุกดาหาร-สะหวันนะเขต พิธีดีช้างน้ำนอง ประเพณีสงกรานต์สองฝั่งโขงสามแผ่นดิน ทำบุญตักบาตรสามแผ่นดิน

วัฒนธรรม ประเพณี เป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และระหว่างรัฐชาติที่มีพรมแดนติดต่อกัน วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนที่อยู่เบื้องหลังความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการเมืองข้ามพรมแดนของรัฐชาติ หากปราศจากความเข้าใจต่อประเด็นทางด้านวัฒนธรรม อาจเป็นเหตุปัจจัยที่สร้างความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ได้โดยง่าย (ยศ สันตสมบัติ, 2551: 46-47)

เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนบนพื้นที่ชายแดนจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งมีวิถีวัฒนธรรม ประเพณีที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาช้านาน คนไทย-ลาว ที่อาศัยบนพื้นที่ชายแดนสองฝั่งแม่น้ำโขงข้ามไปมาเพื่อร่วมงานประเพณีที่จัดร่วมกัน เพื่อยืนยันถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อกันแม้จะมีพรมแดนของชาติมาขัดกันก็ตาม ความเข้าใจร่วมกันทางวัฒนธรรมนำไปสู่ความร่วมมือต่างๆ บนพื้นที่แห่งนี้

ประเพณีแข่งเรือออกพรรษาไทย-ลาว และประเพณีสงกรานต์สองฝั่งโขงสามแผ่นดิน

(3) วาทกรรมชายแดนให้ความหมายแม่น้ำโขง

วาทกรรมชายแดนให้ความหมายแสดงอัตลักษณ์ที่พิเศษ ยิ่งใหญ่ของแม่น้ำโขงว่า เป็นแม่น้ำในดินแดนแห่งความเจริญรุ่งเรือง มีอารยธรรม มีความยิ่งใหญ่ในเอเชีย ผ่านข้อความสามข้อความดังต่อไปนี้ สายธารอารยธรรม สายน้ำแห่งอุษาคเนย์ และ มหานทีแห่งเอเชีย

จากวาทกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นความสำคัญ ความยิ่งใหญ่ ความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนในอาณาบริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขงที่มีพัฒนาการมายาวนาน วาทกรรมนี้ปรากฏอยู่ในหอแก้วมุกดาหาร พิพิธภัณฑ์ของจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งนับเป็นวาทกรรมที่ประกอบสร้างอัตลักษณ์พิเศษของแม่น้ำโขง เพื่อใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยว ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในจังหวัดมุกดาหาร เพื่อได้ชมแม่น้ำโขงซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญ เชื่อมโยงสายสัมพันธ์ของคนในภูมิภาคนี้ ดังวาทกรรมที่ปรากฏ

(4) วาทกรรมชายแดนให้ความหมายต่อรูปเคารพ

วาทกรรมชายแดนให้ความหมายแสดงปฏิบัติการของผู้คนที่มีความเชื่อความศรัทธาต่อรูปเคารพในมุกดาหาร ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นความเชื่อดั้งเดิม ยึดเหนี่ยวจิตใจคนในจังหวัดมุกดาหารคือ เจ้าพ่อ ฟ้ามุงเมือง เจ้าแม่สองนางพี่น้อง พญานาค

เจ้าพ่อฟ้ามุงเมือง วาทกรรมนี้ให้ความหมายต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นรูปปั้นในศาลหลักเมืองเก่าของจังหวัดมุกดาหาร หมายถึง พ่อผู้ปกป้องคุ้มครองเมือง

เจ้าแม่สองนางพี่น้อง เป็นวาทกรรมที่มีความหมายตรงใช้เรียกแทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่งหนึ่งที่ชาวมุกดาหารเคารพนับถือคือ เจ้าแม่สองนางพี่น้องเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีตำนานและเรื่องเล่าขานสืบทอดกันมาเนิ่นนานตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้าง เป็นปฏิบัติการของวาทกรรมที่แสดงถึงความมีประวัติศาสตร์ร่วมกันของคนในพื้นที่

พญานาค เป็นวาทกรรมที่ใช้คำง่ายและมีความหมายตรงตามตัวอักษร แม้พญานาคจะไม่ใช้คำไทยแต่ก็เป็นคำที่คุ้นเคยและเข้าใจได้โดยทั่วไปว่าหมายถึง งูตัวใหญ่ที่มีอิทธิฤทธิ์มาก เป็นผู้ปกครองน่านน้ำ โดยเฉพาะแม่น้ำโขง คนที่อาศัยอยู่ในลุ่มแม่น้ำโขงทั้งสองฝั่ง มีความเชื่อเรื่องพญานาคเล่าสืบต่อกันมาหลายเรื่อง ในจังหวัดมุกดาหารได้สร้างรูปพญานาคไว้ที่ได้สะพานมิตรภาพไทย-ลาว

พิธีบวงสรวงพญานาคที่จังหวัดมุกดาหาร

(5) วาทกรรมชายแดนให้ความหมายบุคคล

วาทกรรมชายแดนที่ให้ความหมายบุคคลที่มีสัญชาติสองสัญชาติ มีบัตรประชาชนสองใบว่าเป็น สิ่งสองฝั่ง คือเป็นคนที่วิถีการดำเนินชีวิตอยู่ทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง มีบัตรประชาชนสองใบ คือบัตรประชาชนประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งตามกฎหมายรัฐกำหนดให้มีหลักฐานแสดงความเป็นพลเมืองของรัฐใดรัฐหนึ่งเพียงรัฐเดียว แต่ในปฏิบัติการจริงเขาต้องดำเนินชีวิตในสองประเทศ ซึ่งมีคนเหล่านี้จำนวนหนึ่งที่เขาให้เหตุผลว่า มีความจำเป็นที่จะต้องใช้บัตรประชาชนสองใบเพื่อแสดงสัญชาติทั้งสองประเทศ เพราะเขาเหล่านั้นต้องดำเนินชีวิตติดต่อกิจการอันเกี่ยวเนื่องด้วยความสัมพันธ์ทางเครือญาติ หรือความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ที่ปฏิบัติต่อเนื่องกันมาเป็นเวลายาวนานหลายชั่วคนจนถึงปัจจุบัน สิ่งสองฝั่ง จึงเป็นวาทกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อต่อรองอำนาจรัฐ ดังเช่นความเห็นของ Walker (1997) ที่นำเสนอว่า รัฐชาติไม่ได้มีอำนาจในการกำหนดกติกาต่างๆ ในบริเวณชายแดนแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ผู้คนที่อยู่ในบริเวณนั้นก็สมารถที่จะสร้างสรรค์ ต่อรอง และอธิบายการให้ความหมายของชายแดนโดยตัวของเขาเอง โดยผ่านปฏิบัติการและกิจกรรมต่างๆ ได้

การให้ความหมายสิ่งต่างๆ จากวาทกรรมชายแดนส่งผลกระทบต่อผู้คนหลากหลายที่อาศัยอยู่ในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนักธุรกิจ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ชายแดนจังหวัดมุกดาหาร ในด้านต่างๆ มากมาย

ผลกระทบจากวาทกรรมชายแดนที่มีต่อชุมชนบนพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว

วาทกรรมชายแดนส่งผลกระทบต่อผู้คนที่อาศัย และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในพื้นที่ชายแดน เขตเทศบาลเมืองมุกดาหารในด้านต่างๆ ดังนี้

ผลกระทบด้านสังคม

วาทกรรมชายแดนเป็นกลไกหนึ่งที่สร้างความสัมพันธ์ของผู้คนหลากหลายที่มาปฏิสัมพันธ์กันในพื้นที่ชายแดน ทำให้เกิดความเข้าใจกันซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์

ในระดับชาติและความสัมพันธ์ระดับประเทศโดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้านได้เป็นอย่างดี โดยมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องเชื่อมร้อยความสัมพันธ์ ตลอดจนประเพณีพิธีกรรมที่จัดขึ้นบนพื้นที่ชายแดน

วาทกรรมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมคือ เจ้าแม่สองนางพี่น้อง เจ้าพ่อฟ้ามุงเมือง ประเพณีแข่งเรือไทย-ลาว มุกดาหาร-สะหวันนะเขต วันเปิดพรมแดน พิธีทำบุญตักบาตรสามแผ่นดิน ประเพณีสงกรานต์สองฝั่งโขงสามแผ่นดิน นางจันสอน จากหมู่บ้านศรีบุญเรือง เมืองโกสุมพิสัย ขววงสะหวันนะเขต หญิงชาวลาวที่มาร่วมงานแข่งเรือในประเพณีออกพรรษา กล่าวอย่างตื่นเต้นดีใจว่า

“ดีใจหลายที่มาร่วมงาน เพิ่งเคยข้ามมาประเทศไทยเป็นครั้งแรก ตื่นเต้นและสนุกมาก อยากให้จัดแบบนี้ไปทุกปี อยากข้ามมาทุกปี ได้รู้จักคนไทยหลายคน รวมทั้งรู้สึกปลื้มใจที่ได้เป็นตัวแทนของประเทศมาร่วมงานใหญ่แบบนี้ งานที่ทำให้ประชาชนทั้งสองประเทศรู้จักกันมีความสามัคคีกัน” (นางจันสอน [ชื่อสมมติ], 2553)

จากวาทกรรมดังกล่าวทำให้พื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดมุกดาหาร-แขวงสะหวันนะเขต กลายเป็นพื้นที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมชุมชนประเทศชาติ และระหว่างชาติ ที่ผูกโยงกันด้วยปฏิบัติการของคนในชุมชนผ่านกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อที่ถือปฏิบัติร่วมกันสืบเนื่องต่อมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

วาทกรรมชายแดนส่วนใหญ่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในจังหวัดมุกดาหารให้มีเศรษฐกิจดีขึ้น โดยเฉพาะการค้าขายและการท่องเที่ยว คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ เพราะทำให้พวกเขาสามารถประกอบอาชีพค้าขายและการท่องเที่ยวได้ ซึ่งมีการเชื่อมโยงธุรกิจต่างๆ ที่ส่งผลประโยชน์แก่ชาวมุกดาหารได้เป็นอย่างดี คือ วันเดียวเที่ยวสามแผ่นดิน ตลาดอินโดจีน ประตูสู่อินโดจีน สุดแดนสยาม เมืองสำราญชายโขง พญานาค ประเพณีแข่งเรือออกพรรษาไทยลาว วันเปิดพรมแดน ประเพณีสงกรานต์สองฝั่งโขงสามแผ่นดิน

วาทกรรม “ตลาดอินโดจีน” นับเป็นวาทกรรมที่มีผลต่อเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวที่ส่งผลให้คนในมุกดาหารมีอาชีพค้าขายจำนวนมากในตลาดอินโดจีน มีเรื่องเล่าถึงตลาดในยุคแรกว่า ชายคนหนึ่งที่น่าสลดใจเล็กๆ น้อยๆ มาขายที่ริมฝั่งแม่น้ำโขงและขายเป็นตลาดการค้าสินค้าจากอินโดจีนในระยะต่อมา

“ผมเชื่อว่าคนมุกดาหารในช่วง 25 ปีที่ผ่านมาคงรู้ว่า คุณลุงคนที่นำรถเข็นไปขายของที่ใต้ต้นโพธิ์ใหญ่ทางลงเขื่อนริมฝั่งแม่น้ำโขงคนนั้นเป็นใคร ผมไม่ทราบว่ายังมีชีวิตอยู่หรือไม่ ถ้ายังมีชีวิตอยู่คุณลุงคงภูมิใจมาก เพราะท่านเป็นคนแรกที่จุดประกายให้เกิดการค้าขาย จนเกิดตลาดอินโดจีนให้กับจังหวัดมุกดาหาร” (ธนุ สิทธิกานต์, 2553: 8)

วาทกรรม “พญานาค” ทำให้มีการสร้างรูปปั้นพญานาคไว้ในบริเวณใต้สะพานข้ามแม่น้ำโขงในฝั่งมุกดาหาร บริเวณนั้นได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อมาสักการะพญานาคและชมทิวทัศน์ทั้งดงามริมฝั่ง แม่น้ำโขง และมาชมคลื่นน้ำที่เกิดจากพญานาคเล่นน้ำที่ได้สะพานมิตรภาพไทย-ลาว ในบางโอกาส ตามความเชื่อและความศรัทธาพญานาคของคนในชุมชนชายแดนไทย-ลาว ซึ่งส่งผลต่อการค้าและการท่องเที่ยวในจังหวัดมุกดาหารให้คึกคักและเป็นเมืองที่มีเศรษฐกิจดีจากการท่องเที่ยวอีกด้วย

ผลกระทบด้านการเมืองการปกครอง

วาทกรรมชายแดนที่มีผลกระทบต่อการเมืองการปกครอง ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความเป็นเมืองชายแดน คือ สุดแดนสยาม ด่านตรวจคนเข้าเมือง วันเปิดพรมแดน

ลุงอ้วน พ่อค้าคนหนึ่งที่กำลังขายอยู่บริเวณท่าเรือข้ามฟากมุกดาหาร-สะหวันเขต พุดถึงการตรวจคนเข้าเมืองที่ทำเรือข้ามฟากว่า

“การมีด่านตรวจคนเข้าเมืองถึงแม้จะยุ่งยาก แต่ก็ดีในแง่ป้องกันการลักลอบเข้าเมือง ซึ่งอาจนำสิ่งต้องห้ามต่างๆ เข้ามา เป็นอันตรายต่อประเทศ บางทีพวกเราที่ทำมาหากินตรงนี้ก็เดือดร้อนไปด้วย” (ลุงอ้วน [ชื่อสมมติ], 2557)

ชายแดนจึงเป็นเครื่องมืออันหนึ่งในการจัดระเบียบของรัฐที่เข้ามาสร้างความเหมือนและความต่างของคนในสังคม และคนต่างสังคมที่เคลื่อนย้ายไม่ได้

(Fixed) และไม่อาจปะปนกัน เป็นกลไกสำคัญในการผลิตพื้นที่ทางการเมือง และทางวัฒนธรรมที่ต่อเนื่องและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2545 : 1-16)

บทสรุป

วาทกรรมเกิดขึ้นเพราะการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม ขณะเดียวกัน โครงสร้างและระบบทางสังคมก็มีผลต่อวิถีปฏิบัติของคนด้วย ซึ่งเท่าที่กล่าววาทกรรม ที่มีอยู่แวดล้อมก็ส่งผลต่อการกระทำของมนุษย์ด้วยเช่นกัน วาทกรรมจึงต้อง เกี่ยวข้องกับระบบและโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมซึ่งจะมีเรื่องของอำนาจและ อุดมการณ์แอบแฝงอยู่ เครื่องมือและกลวิธีทางภาษาสามารถช่วยถอดรหัสความคิด ความเข้าใจไปสู่เรื่องราวอันซับซ้อนของชีวิตและสังคมได้ (กฤษฎาพรรณ หงศ์ลดารมภ์, 2549 : 9) ภาษาจึงเป็นส่วนสำคัญในวาทกรรม เพราะภาษาเป็นเครื่องมือที่ถูกใช้ในการ กำหนด เพื่อให้ความสำคัญ และสร้างความสำคัญของสิ่งต่างๆ โยงใยให้เห็น ความสัมพันธ์ของผู้คนที่หลากหลายในสังคม ก่อให้เกิดความเข้าใจในปรากฏการณ์ ต่างๆ ได้ กลวิธีการใช้ภาษาจากวาทกรรมชายแดนในหลากหลายลักษณะ กลวิธีที่ พบมากที่สุดคือ การใช้ภาษาอย่างมีศิลปะซึ่งเป็นความเชี่ยวชาญในกลวิธี ตลอดจน สไตล์หรือลีลาในการสื่อสารของผู้ส่งสารแต่ละคนที่จะทำให้ผู้รับสารประทับใจในสาร นั้นๆ ความรู้ในหลักเกณฑ์การใช้ภาษา การใช้คำ การใช้ประโยค เป็นเสมือน โครงสร้างทางกายภาพของการส่งสารเป็นองค์ประกอบที่ทำให้สารก่อรูปร่างขึ้นมา ได้ ส่วนศิลปะการใช้ภาษาเป็นกลวิธีที่จะมาช่วยประกอบสร้างให้วาทกรรมชายแดน ดังกล่าวมีความงดงาม สละสลวย ประทับใจ เพิ่มพลังด้วยภาษาที่ทำให้เกิดความ น่าสนใจในการทำธุรกิจ การค้า การท่องเที่ยว ส่งเสริมความสัมพันธ์ และใช้เพื่อการ ต่อรองอำนาจของรัฐบนพื้นที่ชายแดน

วาทกรรมชายแดนให้ความหมายต่อพื้นที่ชายแดนจังหวัดมุกดาหารที่มี อัตลักษณ์และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในอินโดจีน วาทกรรมที่สร้างขึ้นจากวัตถุประสงค์เพื่อประชาสัมพันธ์การค้า การท่องเที่ยว และการส่งเสริมความ

สัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านบนพื้นที่ชายแดน ซึ่งส่งผลกระทบให้เมืองมุกดาหาร เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวและการค้าขาย มีเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ เชื่อมโยง ประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐสังคมนิยม เวียดนาม จากจังหวัดมุกดาหาร แขวงสะหวันนะเขต เชื่อมต่อไปถึงเมืองดานังเมือง ทำสำคัญของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม จังหวัดมุกดาหารจึงถูกกำหนดให้เป็น ประตูสู่อินโดจีนตามแผนการพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงสินค้าสู่อินโดจีน

วาทกรรมเป็นมากกว่าเรื่องราวของภาษาหรือคำพูด แต่มีภาคปฏิบัติการ จริงของวาทกรรม (discursive practices) ซึ่งรวมถึงจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่า และสถาบันต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ด้วย (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545: 21) ปฏิบัติการของวาทกรรมชายแดนเป็นกลไก หนึ่งที่สร้างความสัมพันธ์ของผู้คนหลากหลายที่มาปฏิสัมพันธ์กันในพื้นที่ชายแดน ซึ่งมี ทำให้เกิดความเข้าใจกันซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์ในระดับชาติ และความสัมพันธ์ ระดับประเทศโดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้านได้เป็นอย่างดี โดยมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็น เครื่องเชื่อมร้อยความสัมพันธ์ ตลอดจนประเพณีพิธีกรรม ศรัทธาความเชื่อใน พุทธศาสนาอันแสดงออกมาในรูปแบบงานบุญประเพณีต่างๆ ในพื้นที่ชายแดนก็ เป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในสังคมเช่นกัน

จากผลการศึกษาวาทกรรมชายแดน ทำให้เข้าใจในวิถีชีวิตวัฒนธรรมของ ผู้คนหลากหลายที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดมุกดาหาร ผ่านปฏิบัติ การทางภาษา ประเพณี พิธีกรรม และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้วยกลวิธีการใช้ภาษา อย่างมีศิลปะ เพื่อให้ความหมายต่อพื้นที่ ผู้คน ปฏิบัติการ และสิ่งต่างๆ บนพื้นที่ ชายแดน ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และความสัมพันธ์ บนพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว ในบริบทความหลากหลายในชุมชนชายแดน อีกทั้งยัง สามารถนำไปสู่การทำความเข้าใจ เพื่อแก้ไขปัญหาหรือลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ตลอดจนนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายรัฐเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อันจะนำไปสู่ความร่วมมือกันในการพัฒนาพื้นที่ ชายแดนไทย-ลาว ส่งเสริมศักยภาพของชุมชนชายแดน ช่วยแก้ไขปัญหาลดความ

ขัดแย้งต่างๆ ประยุกต์ใช้แนวคิดของคนในชุมชนชายแดนไทย-ลาว มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ เสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน ส่งเสริมความสัมพันธ์ภายในประเทศ และระหว่างประเทศได้ในอนาคต นอกจากนี้ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาพื้นที่ชายแดนในบริบทอื่นๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาที่เกี่ยวข้องได้ต่อไป

บรรณานุกรม

- กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์และจันทิมา เอี่ยมมานนท์. (2549). **มองสังคมผ่านวาทกรรม**. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2545). **วาทกรรมการพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ณัฐพร พานโพธิ์. (2556). **วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดนุ สิทธิกานต์. (2553). ย้อนวันวานตลาดอินโดจีน. **วารสารเทศบาลเมืองมุกดาหาร** 8(2): 8.
- เดชา ตั้งสีฟ้า. (2551). อ่าน คู่มือราชการ เขียนพื้นที่วัฒนธรรม : วาทกรรมวัฒนธรรมของรัฐไทยกับพื้นที่ในระหว่างไทย-มาเลเซีย. ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ). **แผ่นดินจินตนาการ: รัฐและการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาคใต้**. (หน้า 306-307). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2545). ข้ามพรมแดนกับคำถามเรื่องอัตลักษณ์ วัฒนธรรมพื้นที่และความเป็นชาติ. **วารสารสังคมศาสตร์**. 15(1), 1-16.
- ยศ สันตสมบัติ. (2551). **อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ การเมืองวัฒนธรรมของรัฐบาลในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แปลนพริ้นติ้ง.

- สรณี วงศ์เปี้ยสัจจ์และคณะ. (2547). **อุดมการณ์และการจัดระเบียบอำนาจในนิทานเด็กไทย : การเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมในสองช่วงเวลา.** บทความนำเสนอที่ประชุมเชิงวิชาการเรื่องวิถีไทยและวิถีล้านนา จัดโดยสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สาวิตี คทวณิช. (2549). **วาทกรรมศึกษาเพื่อการวิจัยทางสังคม: กรอบทฤษฎีเพื่อการวิจัยเชิงประจักษ์.** ในกฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์และจันทิมา เอี่ยมานนท์ (บรรณาธิการ). **มองสังคมผ่านวาทกรรม.** (หน้า 23-48). กรุงเทพฯ : ด้านสุขภาพการพิมพ์.
- สุทิตี ชัดติยะ. (2551). **ศาสตร์การเขียน.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Walker, A. (1997). **The Legend of the Golden Boat: Regulation Transport And Trade in North-Western Laos.** PhD. Dissertation, Australian National University, Canberra.
- Wilson, M. T. and Donnan, H. (Eds.) (1998). **Border Identities Nation and State at International Frontiers.** UK: Cambridge.
- Wittgenstein, L. (1992). **Philosophical Investigations.** G.E.M. Anscombe. Trans. Oxford: Blackwell.

สัมภาษณ์

- นางจันทอน (ชื่อสมมติ). (22 ตุลาคม 2557). **สัมภาษณ์.** ผู้หมู่บ้านศรีบุญเรือง เมืองไคสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต .
- ลุงอ้วน (ชื่อสมมติ). (20 ตุลาคม 2557). **สัมภาษณ์.** พ่อค้าบริเวณท่าเรือข้ามฟาก มุกดาหาร-สะหวันเขต แขวงสะหวันนะเขต อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร.